

Vammaispalvelulain liikkumisen tuen soveltamisohje

Palveluiden järjestäminen -lautakunta 03.02.2026

§ 11

1. Hakemus	3
2. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma.....	3
2.1. Asiakkaan osallisuus.....	3
2.2. Palvelutarpeen arviointi.....	4
2.3. Asiakassuunnitelma	6
3. Liikkumisen tuen sisältö ja tarkoitus.....	6
4. Liikkumisen tuen myöntämisedellytykset	7
4.1. Vammaispalvelulain soveltamisala	7
4.1.1. Vamman tai sairauden aiheuttama pitkäaikainen toimintarajoite.....	7
4.1.2. Tavanomainen elämä	8
4.1.3. Vammaispalvelulaki on toissijainen	9
4.2. Erityisiä vaikeuksia liikkumisessa	9
4.3. Kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä	10
5. Työmatkat.....	10
6. Opiskelumatkat	11
7. Matkat työllistymistä tukevaan toimintaan, työtoimintaan sekä vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin	11
8. Tavanomaisen elämän matkat.....	12
9. Matkustusalue	12
9.1. Työ- ja opiskelumatkojen matkustusalue	12
9.2. Muiden matkojen kuin työ- ja opiskelumatkojen matkustusalue	13
9.2.1. Toiminnallinen lähikunta.....	13
9.2.2. Oman elämän kannalta merkittävä kunta.....	13
9.3. Matkustusalueen ulkopuolelle suuntautuvien kertaluontoisten matkojen korvaaminen	14
10. Liikkumisen tuen määrät	14
10.1. Matkabudjetti	14
10.2. Jaksottaminen.....	15
11. Liikkumisen tuki henkilökohtaisella avulla.....	15
12. Liikkumisen tuki kuljetuspalveluna	15
12.1. Kuljetuspalveluun liittyvä saattajan apu ja tuki	16
12.2. Oikeus esteettömään ajoneuvoon.....	17
12.3. Kuljetuspalvelumatkan tilaaminen	17
12.4. Kohtuullinen pysähdys tai poikkeama matkan aikana.....	18
12.5. Matkojen yhdistely	18
12.6. Asiakasmaksut	19

13. Liikkumisen tuki myöntämällä tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan.....	20
13.1. Taloudellinen tuki auton hankintaan	20
13.2. Muutostyöt autoon tai vakiomalliseen välineeseen sekä tekniseen ratkaisuun	21
13.3. Päätös taloudellisesta tuesta.....	21

1. Hakemus

Hakemus liikkumisen tuesta tehdään ensisijaisesti valmiilla hakemuslomakkeella. Hakemuksen voi tehdä myös muuten kirjallisesti tai suullisesti. Liikkumisen tukea haettaessa asiakkaan tulee toimittaa pyydetty tarvittavat asiakirjat.

Asia voi tulla sosiaalihuoltolain mukaisesti vireille myös muutoin, kun hakemuksella. Sosiaalihuoltolain 34 §:n mukaisesti sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeesta olevasta henkilöstä.

2. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

2.1. Asiakkaan osallisuus

Vammaisen henkilön osallisuuden tukemisesta asiakasprosessissa säädetään vammaispalvelulain 3 §:ssä. Lisäksi huomioitava sosiaalihuoltolain ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslain) säännökset.

Osallisuuden toteutumisessa on huomioitava seuraavat asiat:

- Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla.
- Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.
- Itsemääräämisoikeuden pitää toteutua myös niillä henkilöillä, joiden on erityisen vaikeaa ilmaista tahtonsa ja tarpeensa.
- Säännös korostaa vammaisen henkilön mukana olemisen ja aidon vaikutusmahdollisuuden tärkeyttä hänen palvelutarpeensa arvioinnissa sekä hänelle soveltuvien palveluiden ja niiden toteuttamistavan määrittelyssä.
- Myös palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa.

Lasten osalta on lisäksi huomioita seuraavat asiat

- Vammaisen lapsen osallisuus pitää varmistaa ja lapsen osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota.
- Lapsen oma mielipide ja toivomukset pitää selvittää ja huomioida. Alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota kaikissa vaiheissa. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja vanhempien tai muiden läheisten suhteille. Lapselle ei saa antaa hänen kehitystään tai muuta tärkeää etua vaarantavaa tietoa.
- Lapsen mielipide ja sen selvittämisen tapa pitää kirjata lapsen asiakirjoihin
- Huomioitava lapsen osallisuutta ja etua koskevat sosiaalihuoltolain säännökset (SHL 5 §, 32 §)

2.2. Palvelutarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvioinnin perussäännökset ovat sosiaalihuoltolain 36 §:ssä ja 37 §:ssä.

Vammaispalvelulaki lähtee kokonaisvaltaisesta palvelutarpeen arvioinnista ja siitä, että asiakkaan päätökset muodostavat asiakkaan tarpeita vastaavan palvelukokonaisuuden. Tästä syystä ei ole tarkoituksenmukaista, että palvelutarpeen arviointi tehdään palvelukohtaisesti, vaan se pitäisi tehdä huomioiden asiakkaan kokonaistilanne ja tarpeet.

Kun asiakas on tehnyt hakemuksen tai hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, on aloitettava palvelutarpeen arvioinnin tekeminen, ellei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arviointi tehdään lähtökohtaisesti aina. Arviointi voisi olla käytännössä tarpeetonta, jos vastaavantyyppinen selvitys on vastikään tehty tai henkilön tarve on selvästi luonteeltaan tilapäistä.

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheutonta viivytystä.

- Kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi.
- Kun kyse on vammaispalvelulaissa mainitusta vammaisesta henkilöstä, on arvioinnin tekeminen aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi

Vammaispalvelulain 4 § edellyttää, että vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. Sosiaalihuoltolain 36 §:ssä kuitenkin säädetään, että jos kyseessä on asiakas, joka on sosiaalihuoltolain 3 §:n tarkoittamalla tavalla erityisen tuen tarpeessa, palvelutarpeen arvioinnista vastaa virkasuhteessa oleva sosiaaliohjaaja.

Asiakkaalla on oikeus saada tietoa, neuvontaa ja ohjausta palvelutarpeen arvioinnin ja muiden asiakasprosessin vaiheiden aikana. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntönsä perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen.

Sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaan arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava ja otettava huomioon hänen toivomuksensa ja mielipiteensä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.

Uuden vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuen tarpeen arvioiminen edellyttää laajempaa tarpeen arviointia kuin aikaisemman lain mukainen arviointi. Nyt on arvioitava asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaisesti ensisijaisen lain soveltuminen sekä liikkumisen tuen toteuttamista ja liikkumisentuen alueellinen laajuus.

Liikkumisen tuen tarpeen arvioinnissa on otettava huomioon seuraavia asioita:

- Vammaisen henkilön toimintakyky sekä vamman tai sairauden aiheuttama toimintarajoite

- lääkärinlausunto tai muu selvitys
- Toimintarajoitteen pitkäaikaisuus ja toimintarajoitteen aiheuttama välttämätön avun ja tuen tarve tavanomaisen elämän toiminnoissa
 - lääkärinlausunto tai muu selvitys
 - selvitys mahdollisuudesta kuntoutua
- Vammaisen henkilön liikkumisen tarve,
 - Millainen tavanomaiseen elämään liittyvä liikkumisen tarve vammaisella henkilöllä on
 - vammaisen henkilön liikkumisen tarpeen mukaiset toiminnalliset lähikunnat
 - vammaisen henkilön liikkumisen tarpeen mukaiset oman elämän kannalta merkittävät kunnat
- Toimintaympäristön esteettömyys ja esteettömyys eri vuoden- ja vuorokauden aikoina
 - henkilön toimintakyky voi olla erilainen hänelle tutussa ja vieraassa ympäristössä
- Lapsen ikä ja kehitysvaihe, kun arvioidaan liikkumisen tuen myöntämistä lapselle.
- Vammaisen henkilön erityiset vaikeudet liikkumisessa ja vaikeudet käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä
 - Tämä voidaan esittää lääkärinlausunnolla tai muulla todistuksella
- Millaiset mahdollisuudet henkilöllä on käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä erilaisissa tilanteissa ja toiminnoissa ja eri paikkoihin suuntautuvilla matkoilla?
 - Ovatko liikennevälineet ja toimintaympäristö esteettömiä koko matkan osalta?
 - Miten kulkuvälineeseen nousu, siinä matkustaminen ja siitä poistuminen sekä määränpäähen pääseminen onnistuvat?
 - Ovatko pysäkit ja asemat esteettömiä ja saavutettavia? Miten matkalipun hankkiminen ja käyttäminen sekä pysäkillä siirtyminen onnistuvat?
- Mitkä ovat vammaisen henkilön käytettävissä olevat muut palvelut sekä liikkumisen apuvälineet?

Henkilön kyky ja tosiasiallinen mahdollisuus käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä arvioidaan yksilöllisesti esimerkiksi koematkoja tekemällä tai muulla yksilölliseen arviointiin soveltuvalla tavalla. Arvioinnissa on huomioitava henkilön fyysiset, psyykkiset, kognitiiviset, sosiaaliset ja aisteihin liittyvät toimintarajoitteet sekä toimintaympäristö ja muut olosuhteet.

Koematkan aikana fysioterapeutti tai muu soveltuva ammattihenkilö matkustaa asiakkaan kanssa yhdessä joukkoliikennevälineellä. Matka aloitetaan kotoa ja päätetään kotiin. Tarkoituksena on arvioida, minkälaisia vaikeuksia matkan aikana ilmenee ja ovatko ne niin suuria, että joukkoliikenteen käyttäminen itsenäisesti olisi asiakkaalle kohtuuttoman vaikeaa.

Hyvinvointialueen velvollisuus koskee kohtuullisen liikkumisen tuen järjestämistä. Kohtuullisuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon esimerkiksi:

- Vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tarve,
- Matkan pituus ja tarkoitus,
- Matkojen määrä
- Missä paikkakunnan tai alueen asukkaat tavanomaisesti asioivat ja liikkuvat.

Kohtuullisuusarviointi tulee tehdä sekä vammaisen henkilön tuen tarpeen että kustannusten näkökulmasta.

2.3. Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelmasta säädetään sosiaalihuoltolain 39 §:ssä. Näitä säännöksiä täydentävät vammaispalvelulain säännökset. Vammaisen henkilön asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö.

Asiakassuunnitelma laaditaan aina, ellei ole erityisiä perusteita sille, että se olisi ilmeisen tarpeeton. Laatiminen voi olla ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi silloin, kun suunnitelma on vain vähän aikaa sitten laadittu tarvittavassa laajuudessa eikä merkittäviä muutoksia toimintakyvyssä ole esitetty tapahtuneen.

Asiakassuunnitelma perustuu palvelutarpeen arviointiin ja luo pohjan asiakkaalle tehtävään päätökseen. Osana suunnitelmaa voidaan tarkentaa ja päivittää tehtyä arviointia. Asiakassuunnitelma ei luo oikeutta palveluihin. Jos asiakkaalle tehtävässä päätöksessä poiketaan asiakassuunnitelmasta, on se erikseen perusteltava.

Suunnitelma pitää laatia yhteisymmärryksessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen laillisen edustajansa ja omaistensa ja läheistensä kanssa, jos siihen ei ole ilmeistä estettä. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava ja otettava huomioon hänen toivomuksensa ja mielipiteensä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.

Asiakkaan asiakassuunnitelmaan on kirjattava sosiaalihuoltolaissa säädetyn lisäksi ainakin seuraavat asiat:

- Asiakkaan palvelukokonaisuus
- Muut käytettävissä olevat palvelut
- Asiakkaan oma näkemys palvelusta, sen tavoitteista ja toteuttamistavasta
- Asiakkaan liikkumisen tuen tarve
- Toimintaympäristön esteettömyys
- Liikkumisentuen määrä, matkustusalue, toteuttamistapa ja muut järjestämiseen vaikuttavat asiat

3. Liikkumisen tuen sisältö ja tarkoitus

Liikkumisen tuesta säädetään :

- Sosiaalihuoltolain 23 § Liikkumista tukevat palvelut
- Vammaispalvelulain 28 §:ssä oikeudesta liikkumisen tukeen
- Vammaispalvelulain 29 §:ssä liikkumisen tuen toteuttamistavoista
- Vammaispalvelulain 30 §:ssä liikkumisen tuen määrästä
- Vammaispalvelulain 31 §:ssä liikkumisen tuen laajuudesta

Liikkumisen tuella turvataan jokaiselle vammaiselle henkilölle:

- mahdollisimman itsenäinen henkilökohtainen liikkuminen
- tavanomainen elämä, kuten työssä käyminen, opiskelu, asioiminen, virkistys, yhteiskunnallinen osallistuminen tai niihin verrattava toiminta
- edistetään vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta

Liikkumisen tukea on järjestettävä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja muun tavanomaisen elämän matkoihin. Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.

Liikkumisen tukea voidaan myöntää usealla eri toteuttamistavalla tai toteuttamistapojen yhdistelmällä.

4. Liikkumisen tuen myöntämisedellytykset

Ensin pitää varmistaa, voidaanko palvelu tuottaa sosiaalihuoltolain nojalla ja mikäli näin ei ole, täytyy tarkistaa, että vammaispalvelulain soveltamisalan edellytykset täyttyvät.

Vammaispalvelulakiin on tehty 1.1.2026 säännöksen lisäys, joka vahvistaa vammaispalvelulain asemaa erityislakina ja ohjaa palvelujen myöntämistä elämänvaiheen ja tuen tarpeen mukaan. Liikkumisen tuen kuljetuspalveluita järjestetään henkilölle, jonka toimintarajoitteesta johtuva välttämätön apu ja tuki liikkumiseen poikkeavat elämänvaiheen tavanomaisesta tarpeesta (lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus). Liikkumisen tuen palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään, onko liikkumisen tuen tarve elämänvaiheeseen nähden tavanomainen tai siitä poikkeava, ja voidaanko tuen tarpeeseen vastata muulla lainsäädännöllä.

Vammaispalvelulain 1§ tarkoituksena on

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut

Vasta sen jälkeen arvioidaan oikeutta liikkumisen tukeen.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos:

- **hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja**
- **hän ei pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.**

Vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta saada kuljetuspalvelua. Subjektiivinen oikeus koskee liikkumisen tukea ja kuljetuspalvelu on yksi liikkumisen tuen järjestämistavoista.

Liikkumisen tuen tarkoitus ei ole korvata puuttuvaa joukkoliikennettä.

Vammaisen henkilön itsenäisen liikkumisen ja julkisen joukkoliikenteen käyttämisen edellyttämien taitojen opetteluun voidaan myöntää vammaispalvelulain 7 §:n mukaista valmennusta.

Vammaisella henkilöllä ei ole oikeutta saada liikkumisen tukea terveydenhuoltoon liittyviin tai muihin matkoihin, joiden kustannuksiin henkilö saa korvausta muun lain nojalla. Näitä matkoja ovat esimerkiksi kuntoutukseen ja terapioihin, liittyvät matkat.

4.1. Vammaispalvelulain soveltamisala

4.1.1. Vamman tai sairauden aiheuttama pitkäaikainen toimintarajoite

Vammaispalvelulakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.

Sosiaalinen toimintarajoite on vammaispalvelulaissa uusi käsite. Sosiaalinen toimintarajoite liittyy usein oleellisesti muihin toimintakyvyn osa-alueisiin. Sosiaaliset toimintarajoitteet ilmenevät erilaisina sosiaalisiin suhteisiin, vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon liittyvinä ongelmina. Sosiaaliset toimintarajoitteet voivat vaikeuttaa tavanomaisia elämänvaiheen mukaisia toimintoja, kuten julkisilla kulkuvälineillä liikkumista. Tilanteet, olosuhteet ja tehtävät, joihin vammainen henkilö tarvitsee apua ja tukea sosiaalisen toimintarajoitteensa vuoksi, voivat vaihdella.

Vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen on oltava pitkäaikainen. Pitkäaikaiseksi katsotaan vähintään vuoden kestävä toimintarajoite huomioiden kuitenkin aina asiakkaan yksilöllinen tilanne. Pitkäaikaisuuden käsitteeseen sisältyy myös toimintarajoitteen pysyvyys. Toimintarajoitteen pysyvyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilön, joka sairastuu nopeasti etenevään parantumattomaan sairauteen, tulee saada sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi tarvitsemansa palvelut ilman viivettä. Sen sijaan toimintakyvyn tilapäinen heikentyminen esimerkiksi leikkauksen jälkeen ei oikeuta saamaan vammaispalvelulain mukaisia palveluita. Pitkäaikaisuutta ja pysyvyyttä arvioidaan samalla tavalla kuin vanhan vammaispalvelulain aikana.

Vammaisen henkilön on esitettävä tarvittaessa ja pyydettyessä lääkärintodistus tai lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta ja sen pitkäaikaisuudesta ja esimerkiksi kuntoutuksen mahdollisuudesta.

Jos vammaisella henkilön toimintarajoite voi muuttua kuntoutuksen avulla mutta hänellä täyttyy liikkumisen tuen myöntämisedellytykset, voidaan liikkumisen tukea myöntää määräaikaisena.

4.1.2. Tavanomainen elämä

Vammaispalvelulain soveltaminen edellyttää, että vammainen henkilö tarvitsee vamman tai sairauden aiheuttaman **toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.**

Tavanomaisen elämän sisältöä tulee arvioida suhteessa vammaispalvelulain tarkoitukseen, josta säädetään lain 1 §:ssä. Yhteiskunnassa hyväksytyt arvot ja toimintatavat määrittävät yhdessä yhdenvertaisuuden, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumisen tavoitteen kanssa tavanomaisen elämän sisältöä. Tavanomaisen elämän käsitettä on arvioitava laaja-alaisesti, jotta se kattaisi ihmisten monimuotoiset elämäntilanteet ja yksilölliset tarpeet, ja jotta palvelupäätökset vastaisivat lain tarkoitusta.

Tavanomaiseen elämään kuuluvia toimintoja olisivat esimerkiksi itsestä, perheestä ja kodista huolehtiminen, liikkuminen, opiskelu, työ ja muu osallistuminen yhteiskuntaan, vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa sekä sosiaalinen elämä ja vapaa-ajan vietto tai loma-ajan toiminta. Tavanomaisen elämän toimintoja verrattaisiin vammattomien samaan ikäryhmään kuuluvien ja

samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien henkilöiden toimintoihin. Arvioinnissa olisi kuitenkin aina otettava huomioon myös vammaisen henkilön yksilöllinen elämäntilanne ja se, mikä yksittäistapauksessa on henkilölle tavanomaista elämää.

Vammaisen henkilön on omasta aloitteesta tai pyynnöstä annettava selvitystä harrastuksista tai muusta osallistumisesta esimerkiksi järjestötoimintaan.

4.1.3. Vammaispalvelulaki on toissijainen

Vammaispalvelulaki on toissijainen erityislaki. Ensisijaisesti palvelut järjestetään myös vammaisille henkilöille sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, vanhuspalvelulain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun ensisijaisen lain perusteella. **Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.**

Vammaispalvelulaissa ei ole ikääntymisrajausta, vaan kaikkien vammaisten henkilöiden kohdalla arvioidaan oikeutta vammaispalveluun asiakkaan yksilöllisen tarpeen perusteella ja ensisijaisena sääntelynä kaiken ikäisille on sosiaalihuoltolain ja muiden ensisijaisen lain mukaiset palvelut. Lainsäädännön tavoitteiden ja myös sen toteutettavuuden näkökulmasta on tärkeää erottaa iäkkäille henkilöille järjestettävät palvelut vammaispalveluista. Iäkkäiden henkilöiden palvelut tulee järjestää pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain perusteella kuten aikaisemminkin.

Vammaispalvelulain soveltaminen perustuu asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen ja tarpeeseen, jota selvitetään palvelutarpeen arvioinnissa. Yksilöllinen palvelutarve siis ratkaisee ja kaikkien asiakkaiden osalta arviointi lähtee siitä, mistä tuen tarve johtuu ja millä siihen vastataan, eli mikä palvelu olisi sopiva ja riittävä vastaamaan tuen tarpeeseen.

Ensisijaiset sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat monelta osin määrärahasidonnaisia palveluja, mikä saattaa toisinaan vaikuttaa palvelujen saatavuuteen. Vammaispalvelulain soveltamisalasäännöksen perusteluissa on todettu, että palveluiden saatavuus ei kuitenkaan ohjaa asiakkaan asiassa sovellettavan lain valintaa, vaan se, millainen oikeus palvelun saamiseen henkilöllä on yleis- tai erityislain mukaan. Hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain perusteella velvollisuus järjestää myös yleislain mukaiset palvelut asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.

Palveluista perittävä asiakasmaksu ei ohjaa sitä, minkä lainsäädännön perusteella asiakkaalle järjestetään palvelut. Sosiaalihuoltolain 4 §:ään lisättiin uusi 3 momentti, jonka perusteella asiakkaan edun arvioinnissa ei oteta huomioon palvelusta perittävää asiakasmaksua.

Liikkumisen tuki on tarkoitettu toissijaiseksi erityispalveluksi. Ensisijaisia ovat:

- Esteetön ja toimiva julkinen joukkoliikenne mukaan lukien kutsu- ja palveluliikenne on ensisijainen tapa järjestää kaikille soveltuva liikkuminen.
- Sosiaalihuoltolain 23 §:n mukaiset liikkumista tukevat palvelut, kuten julkisen liikenteen käytön ohjaus ja ohjattu harjoittelu, saattajapalvelu sekä ryhmäkuljetukset.
- Perusopetuslain 32 §:n mukainen koulukuljetus ja Kelan myöntämä koulumatkatuki

4.2. Erityisiä vaikeuksia liikkumisessa

Liikkumisen tuen myöntämisen edellytyksenä on ensinnäkin, että henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa.

Ratkaisevaa ei ole henkilön diagnoosi, vaan se, minkälaisia liikkumisen vaikeuksia vammaisen henkilön toimintarajoite aiheuttaa. Edellytyksenä ei ole nimenomaan fyysinen toimintarajoite, vaan kyseessä voi olla myös kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite. Toimintarajoitteen pitää olla pitkäaikainen (jonka arvioidaan kestävän yli vuoden tai on etenevä)

Kognitiivinen toimintarajoite voi vaikuttaa siihen, että henkilö ei kykene hahmottamaan ympäristöään, hän ei löydä oikeaa pysäkkiä tai asemaa tai hän ei osaa nousta pois oikealla pysäkillä tai kävellä pysäkiltä määränpäähän.

4.3. Kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä

Liikkumisen tuen myöntämisen toisena edellytyksenä on, että henkilö ei pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kyse on nimenomaan mahdollisuudesta toimia itsenäisesti.

Kohtuuttomia vaikeuksia käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä voivat aiheuttaa esimerkiksi:

- vaikeudet liikennevälineeseen mentäessä ja siitä poistuttaessa,
- haasteet liikenteen odottamattomissa tilanteissa, kuten äkkijarrutuksissa, erityisesti, jos vammaisella henkilöllä on vaikeuksia ylläpitää tasapainoa tai hän ei pysty pitämään kiinni
- tai se, että liikkumisen apuvälinettä käyttävä henkilö tarvitsee asianmukaisen avun liikennevälineeseen siirtymisessä sekä siitä poistuttaessa, eikä tämä apu siis voi toteutua julkisessa joukkoliikenteessä.
- Joissain tilanteissa julkinen joukkoliikenne ei ole vammaiselle henkilölle soveltuva esim. keliolosuhteiden vuoksi.

5. Työmatkat

Asiakkaalla on oikeus saada välttämättömiä työmatkoja välttämättömän tarpeen mukainen määrä. palvelun hakemisen yhteydessä asiakkaan tulee esittää todistus työskentelystä.

Työmatkalla tarkoitetaan pääsääntöisesti matkaa kotoa työpaikalle ja takaisin kotiin. Työllä tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvan työskentelyn lisäksi yritystoimintaa. Liikkumisen tukea myönnetään työmatkoihin yleensä kaksi yhdensuuntaista matkaa työpäivää kohden, ellei ole erityisiä syitä myöntää useampaa matkaa.

Työmatka on matka kotoa työn suorittamispaikkaan ja takaisin. Työpäivä voi alkaa tai päättyä työn luonteen takia eri paikkoihin eri päivinä. Työmatkan alku- tai päätepiste voi olla muukin kuin koti tai tavanomainen työn suorittamispaikka, ellei se aiheuta kohtuutonta pidennystä matkaan. Työmatkan päätteeksi voisi esimerkiksi jäädä suoraan asioille.

Työpäivän aikana tapahtuvat työntekoon liittyvät matkat kuuluvat työnantajan tai yrittäjän korvattaviksi.

Liikkumisen tuen tarvetta arvioitaessa urheilu voidaan tietyissä tilanteissa rinnastaa työntekoon ainakin apurahaa saavien huippu-urheilijoiden kohdalla.

Työmatkoja järjestetään omassa asuinkunnassa tai oman asuinkunnan ja työpaikan sijaintikunnan välillä, jos työpaikka sijaitsee toisessa kunnassa. Työmatkan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon sekä matkan pituus ja kustannusten kohtuullisuus.

Liikkumisen tukea voidaan käyttää työmatkoihin vain palvelupäätöksen mukaisesti, päätöksessä mainittuihin paikkoihin.

6. Opiskelumatkat

Asiakkaalla on oikeus saada välttämättömiä opiskelumatkoja välttämättömän tarpeen mukainen määrä. Palvelun hakemisen yhteydessä asiakkaan tulee esittää todistus opiskelusta.

Opiskelumatkalla tarkoitetaan pääsääntöisesti matkaa kotoa opiskelupaikalle ja takaisin kotiin huomioiden kuitenkin vaihtelevat opiskelupaikat. Kuljetuspalvelua myönnetään välttämättömiin opiskelumatkoihin yleensä kaksi yhdensuuntaista matkaa opiskelupäivää kohden.

Opiskelulla tarkoitetaan esimerkiksi:

- perusopetuksen jälkeistä opiskelua, esimerkiksi lukiossa sekä ammattiin tähtäävässä opiskelussa ammattioppilaitoksissa
- opiskelua ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa
- työelämän valmiuksia kehittävää koulutusta, ainakin pitkäkestoisempi työvoimapoliittinen koulutus
- muu perusopetuksen jälkeinen opiskelu, joka tähtää tutkintoon tai ammattipätevyyden saavuttamiseen, tai joka vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä samalla parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä ja turvata oma elatuksensa
- valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus
- opiskeluun kuuluvaa harjoittelujaksoa
- opiskeluun kuuluvat pakolliset tutustumiskäynnit

Opiskelumatkana ei pidetä harrastusluonteiseen opiskeluun liittyvää matkaa.

Opiskelumatkoja järjestetään oman asuinkunnan sisällä sekä asuinkunnan ja opiskelukunnan välillä. Opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve sekä matkan pituus ja kustannusten kohtuullisuus.

Opiskelumatkoina voidaan korvata matkat asiakkaan vakituisesta asunnosta maanantaina koululle ja koululta perjantaina kotiin, jos vammaisen henkilö asuu viikot asuntolassa eikä voi asua siellä viikonloppuna. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus vain kohtuullisiin matkoihin.

Liikkumisen tukea voidaan käyttää opiskelumatkoihin vain palvelupäätöksen mukaisesti, päätöksessä mainittuihin paikkoihin.

Perusopetuslain mukaan järjestettävät koulumatkat ja Kelan myöntämä koulumatkatuki ovat ensisijaisia. Perusopetuksella on myös ensisijainen velvollisuus järjestää matkat koulusta

iltapäivätoimintaan, jos lapsi ei voi vammansa takia mennä koulusta suoraan kotiin vaan hänen vammansa edellyttämän valvonnan ja muun syyn perusteella hänen on välttämätöntä mennä koulusta iltapäivähoitoon. Perusopetuksella voi myös olla velvollisuus järjestää yhteishuollossa olevan lapsen koulukuljetus myös toisen vanhemman luokse yhdenvertaisuuslain mukaisena kohtuullisena mukautuksena. Katso tästä KHO 2023:38.

7. Matkat työllistymistä tukevaan toimintaan, työtoimintaan sekä vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin

Asiakkaalla on oikeus saada liikkumisen tukea työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä.

Valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoja on järjestettävä tarvittaessa silloin kun asiakas tarvitsee matkoja palveluun päästäkseen. Kun matkoja järjestetään, on asiakkaalla oikeus saada matkoja välttämättä tarvitsemansa määrä.

Valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoissa on kyse palveluihin pääsemiseksi tarvittavista matkoista. Kyse on niistä matkoista, kun asiakas matkustaa kodistaan sinne missä palvelua myönnetään. Näitä edellä mainittuja palveluja voidaan järjestää myös henkilön kotona, jolloin ei ole aina tarpeen liikkua kotoa muualle eikä näin tarvita erillistä liikkumisen tukea.

Jos valmennukseen tai muuhun palveluun kuuluu osana palvelun sisältöä liikkumista julkisilla liikennevälineillä tai muuta liikkumista, tällaisen liikkumisen katsotaan sisältyvän palveluun, eikä siihen myönnetä erikseen liikkumisen tukea.

Vammaispalvelulain 25 §:n mukaiseen päivätoimintaan ja 27 §:n mukaiseen kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan liittyvistä matkoista ei tehdä liikkumisen tuen päätöstä vaan nämä matkat sisältyvät itse palveluun.

8. Tavanomaisen elämän matkat

Asiakkaalla on oikeus saada muun tavanomaisen elämän matkoihin liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei asiakas hae tätä pienempää määrää matkoja. Asiakas harkitsee ja päättää itse jokapäiväiseen elämään liittyvien matkojen tarkoituksen ja kohteet liikkumisen tuen päätöksen määrittelemissä rajoissa.

Jos asiakas hakee enempää kuin 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, hänen tulee esittää perustelut lisämatkojen tarpeesta. Edellytyksenä lisäksi on, että kyse on tavanomaisiin elämäntoimintoihin kuuluvasta välttämättömästä liikkumistarpeesta. Lisämatkojen myöntämistä harkittaessa otetaan huomioon asiakkaan yksilöllinen vammasta tai sairaudesta aiheutuva lisämatkojen tarve, yhdenvertaisen liikkumisen ja osallisuuden edistäminen, liikkumisen tuen kohtuullisuus ja asiakkaiden tasapuolinen kohtelu.

Lisämatkoja voidaan myöntää tavanomaisiin elämäntoimintoihin kuuluvaan välttämättömään liikkumistarpeeseen, kuten esimerkiksi harrastus-, järjestö- tai yhdistystoiminnan tai luottamustehtävien vuoksi. Hyvinvointialueen, kunnan tai muiden vastaavien luottamustoimien matkoissa ensisijaista on kuitenkin matkojen korvaaminen kyseistä toimintaa koskevien matkustussääntöjen tai korvauskäytäntöjen mukaisesti.

Myönnettyjen lisämatkojen määrä perusteluineen kirjataan liikkumisen tuesta tehtävään päätökseen.

9. Matkustusalue

9.1. Työ- ja opiskelumatkojen matkustusalue

Asiakkaalla on oikeus saada työmatkoja omassa asuinkunnassa tai oman asuinkunnan ja työpaikan sijaintikunnan välillä, jos työpaikka sijaitsee toisessa kunnassa. Työmatkan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon asiakkaan yhdenvertainen oikeus työntekoon sekä matkan pituus ja kustannusten kohtuullisuus.

Asiakkaalla on oikeus saada opiskelumatkoja oman asuinkunnan sisällä sekä asuinkunnan ja opiskelukunnan välillä. Opiskelumatkan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon asiakkaan yhdenvertainen oikeus opiskeluun sekä matkan pituus ja kustannusten kohtuullisuus.

Matkustusalue kirjataan perusteluineen asiakkaan palvelupäätökseen.

9.2. Muiden matkojen kuin työ- ja opiskelumatkojen matkustusalue

Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä

- oman asuinkunnan alueella
- oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä
- oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.

Asiakkaalla on oikeus liikkumisen tukeen oman asuinkuntansa alueella ja yksilöllisen liikkumisen tarpeen perusteella toiminnallisen lähikunnan tai oman elämän kannalta merkittävän kunnan välillä.

Matkustusalue kirjataan perusteluineen asiakkaan palvelupäätökseen.

9.2.1. Toiminnallinen lähikunta

Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta asiakkaan tarvitsema palvelu on saatavissa. Toiminnallisen lähikunnan määrittelyyn vaikuttaa se, kuinka ihmiset yleensä alueella liikkuvat ja missä he asioivat sekä se, missä erilaisia palveluita on saatavissa.

Toiminnallinen lähikunta arvioidaan kunkin asiakkaan osalta yksilöllisesti. Riippuen missä päin kuntaa asiakas asuu, vaikuttaa minne ihmiset yleensä alueelta liikkuvat ja mistä palvelut ovat saatavilla.

Asiakkaalla on oikeus tehdä matkoja oman asuinkunnan ja hänen yksilöllisen tarpeensa mukaisten toiminnallisten lähikuntien välillä.

9.2.2. Oman elämän kannalta merkittävä kunta

Asiakkaan oman elämän kannalta merkittäväksi kunnaksi voidaan katsoa kunta, jossa asiakkaalla on tarve käydä toistuvasti. Tällainen kunta voi olla esimerkiksi kunta, jossa asuvat vammaisen henkilön lähisukulaiset tai läheiset ystävät. Tällainen kunta voi olla myös asiakkaan säännölliseen harrastamiseen liittyvä kunta.

Asiakkaan on hakemuksessaan perusteltava matkan tarkoitus ja perustelut vierailla toisessa kunnassa toistuvasti.

Jotta kunta, jossa asiakkaan omainen tai ystävä asuu, voidaan katsoa asiakkaan oman elämän kannalta merkittäväksi kunnaksi edellyttää se, että asiakas vierailee omaisten tai ystävien luona säännöllisesti. Satunnaiset vierailut arvioidaan yksittäisinä kertaluontoisina matkustusalueen ulkopuolelle suuntautuvina matkoina.

Asiakkaalla on oikeus kohtuulliseen liikkumisen tukeen. Kohtuullisuutta arvioitaessa huomioidaan matkan pituus ja siitä aiheutuvat kustannukset. Voidaan myös edellyttää, että asiakas käyttää osan matkaa esteetöntä julkista joukkoliikennettä.

Asiakkaalla on oikeus tehdä matkoja oman asuinkunnan ja hänen yksilöllisen tarpeensa mukaisen oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.

Vammaispalvelulain perusteella myönnettävien liikkumisen tuen matkojen matkustusalue kirjataan perusteluineen asiakkaan palvelupäätökseen.

9.3. Matkustusalueen ulkopuolelle suuntautuvien kertaluontoisten matkojen korvaaminen

Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle. Erityisestä syystä tehtävä matka olisi satunnainen tai harvoin tehtävä kertaluonteinen matka.

Asiakkaalle voidaan myöntää viranhaltijan yksilöllisellä harkinnalla poikkeuksellisesta ja perustellusta syystä matkustusalueen ulkopuolelle suuntautuvia välttämättömiä kertaluontoisia matkoja.

Lisäksi matkan myöntämistä harkittaessa otetaan huomioon matkan pituus ja siitä aiheutuneet kustannukset. Tällainen matkustusalueen ulkopuolelle suuntautuva kertaluonteinen matka voi esimerkiksi olla Suomeen suuntautuva lomamatka, ei säännöllinen ja toistuva sukulaisvierailu tai matka lähiomaisen hautajaisiin.

10. Liikkumisen tuen määrät

Asiakkaalla on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä.

Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei asiakas hae tätä pienempää määrää matkoja.

Jos liikkumisen tuen toteutustapana on taloudellinen tuki, vammaisella henkilöllä on oikeus lisäksi saada muuta liikkumisen tukea vähintään 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, ellei asiakas hae tätä pienempää määrää matkoja.

Liikkumisen tukea on mahdollista järjestää vain osalle matkaa, jos asiakas pystyy käyttämään itsenäisesti julkista joukkoliikennettä muun osan matkaa. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista erityisesti pitkillä matkoilla. Tällöin tulee kuitenkin varmistaa, että siirtymät liikennevälineestä toiseen onnistuvat aiheuttamatta kohtuutonta haittaa asiakkaalle.

10.1. Matkabudjetti

Hyvinvointialue voi toteuttaa liikkumisen tuen siten, että sen määrä perustuu matkojen määrän sijaan euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja voi tehdä koko maan alueella.

Matkabudjetin myöntäminen on hyvinvointialueen harkinnassa. Hyvinvointialueella ei toistaiseksi myönnetä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja.

10.2. Jaksottaminen

Hyvinvointialue voi asiakkaan hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta neljän kuukauden ajalle. Liikkumisen tuen matkoja ei siis tarvitse käyttää yhden kuukauden aikana, vaan jaksotus voi tapahtua pidemmällä aikavälillä.

Jaksottamisesta on tehtävä erillinen hakemus.

Asiakasta on ohjattava seuraamaan matkojen kulumista ja ennen päätöksentekoa on varmistuttava, että asiakas kykenee seuraamaan matkojen kulumista ja pystyy huolehtimaan matkojen riittävyydestä koko jaksotuskaudeksi.

Jaksottamisesta voidaan päättää kokeiluluonteisesti määräajaksi.

Jaksottaminen voidaan jättää myöntämättä erityisestä syystä. Erityisiä perusteita ovat esimerkiksi:

- ettei jaksottaminen ole asiakkaan edun mukaista
- asiakas ei kykene arvioimaan matkojen riittävyyttä

Oikeus matkojen jaksottamiseen perusteluineen kirjataan asiakkaan palvelupäätökseen.

11. Liikkumisen tuki henkilökohtaisella avulla

Liikkumisen tukea voidaan myöntää usealla eri toteuttamistavalla tai toteuttamistapojen yhdistelmällä. Päätökseen liikkumisen tuesta on kirjattava liikkumisen tuen toteuttamistapa

Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa henkilökohtaisen avun avulla. Tämä on mahdollista silloin, kun asiakas pystyy käyttämään julkista joukkoliikennettä henkilökohtaisen avustajan avustamana tai liikkumaan muuten avustajan avustamana.

Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen toteuttamistapana voi sopia erityisesti tilanteisiin, joissa asiakkaalla on henkilökohtainen avustaja käytettävissään esimerkiksi koko päivän tai työpäivän

ajan taikka ympärivuorokautisesti. Myös silloin, kun asiakas tarvitsee henkilökohtaista avustajaa harrastuksiin tai vapaa-ajan toimintoihin, voidaan matkat toteuttaa henkilökohtaisella avulla.

Jos liikkumisen tuki järjestetään henkilökohtaisella avulla, huomioidaan henkilökohtaisen avun tuntimäärissä liikkumiseen käytettävä aika.

Asiakkaalle tehdään päätös liikkumisen tuesta ja erikseen henkilökohtaisesta avusta.

12. Liikkumisen tuki kuljetuspalveluna

Liikkumisen tukea voidaan myöntää usealla eri toteuttamistavalla tai toteuttamistapojen yhdistelmällä. Päätökseen liikkumisen tuesta on kirjattava liikkumisen tuen toteuttamistapa.

Liikkumisen tuki järjestetään kuljetuspalveluna, jos asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaista liikkumistukea ei voida toteuttaa henkilökohtaisella avulla, eikä taloudellisen tuen myöntäminen auton tai kulkuneuvon hankintaan ole asiakkaan edun mukaista.

Kuljetuspalveluun voidaan tarvittaessa liittää saattajan apu tai tuki.

Tämän ohjeen mukaiset kuljetuspalvelujen tilaamiskäytännöt ja kuljetuspalveluun liittyvät erityisoikeudet koskevat asiakkaita, joiden asuinkunta on Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen alueella. Muualla Suomessa asuville asiakkaille, joiden palveluista Itä-Uudenmaan hyvinvointialue on järjestämisvastuussa, tehdään yksilölliseen harkintaan perustuvat kuljetuspalvelupäätökset. Asiakkaat tilaavat kuljetuspalvelumatkat paikallisten tilauskanavien mukaisesti, ellei alueella ole käytettävissä hyvinvointialueen kilpailuttamia kuljetuspalveluja.

12.1. Kuljetuspalveluun liittyvä saattajan apu ja tuki

Hyvinvointialueen on järjestettävä asiakkaalle tarvittaessa kuljetuspalveluun liittyvä saattajan apu ja tuki. Saattajaa voidaan esimerkiksi tarvita mahdollistamaan asiakkaan turvallinen liikkuminen tai apuvälineiden käyttäminen matkan aikana.

Tarve saattajan avulle ja tuelle arvioidaan yksilöllisesti. Kuljetuspalveluun liittyvä saattajan apu ja tuki voidaan myöntää asiakkaalle, joka matkan alkaessa, matkan aikana ja matkan päättyessä välttämättä tarvitsee toisen henkilön apua. Välttämättömyyden arvioinnissa huomioidaan muun muassa mahdollisuus kuljetuspalveluun sisältyvään tavanomaiseen taksikuljettajan apuun.

Ensisijaisena on kuljettajan antama tavanomainen apu silloin, kun asiakas tarvitsee apua päästäkseen ajoneuvoon ja sieltä pois. Tällaista tavanomaista apua ei mainita erikseen päätöksessä.

Kuljetuspalveluun liittyvä saattajan apu ja tuki voidaan toteuttaa toisen henkilön antamana saattaja-apuna silloin, kun henkilökohtainen avustaja tai muun henkilö matkustaa vammaisen henkilön kanssa tai erityisoikeutena myönnettävänä taksikuljettajan antamana erityisenä saattaja-apuna. Lisäksi asiakkaalle voidaan myöntää oikeus käyttää esteetöntä ajoneuvoa (ns. invataksioikeus) ja siihen sisältyvää avustamislisää.

Apu ja tuki toteutetaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Saattajana voi toimia esimerkiksi asiakkaan omainen, läheinen, asumisyksikön ohjaaja tai henkilökohtainen avustaja. Saattajana ei pääsääntöisesti voi toimia henkilö, joka itse tarvitsee kuljettajan apua siirtymiseen, tällöin kyseessä on yhdistetty yhteiskuljetus.

Saattajan on tultava mukaan samasta osoitteesta, ellei ole jotain erityisiä perusteluja sille, että avustajaa tarvitaan vasta perillä. Esimerkiksi asumisyksiköstä voidaan asiakas saattaa autolle ja saattaja auttaa perillä. Saattajan on tultava reitin varrelta ilman poikkeamistarvetta. Asiakkaan tulee kuljetusta tilatessa ilmoittaa tarkka osoite, josta saattaja noudetaan.

Saattajan tarve kuljetuspalvelussa merkitään asiakkaan päätökseen. Saattaja on oikeutettu matkustamaan asiakkaan mukana maksutta.

Asiakkaalle voidaan myöntää oikeus taksinkuljettajan antamaa erityiseen saattaja-apuun, jos asiakas välttämättä tarvitsee apua kuljettajalta päästäkseen lähtöpaikasta autoon ja päästäkseen perillä autosta määränpäähen. Apu on tarkoitettu matkustajille, joiden avun tarve liittyy pääosin muihin toimintarajoitteisiin kuin liikkumisrajoitteeseen. Asiakkaan avun tarve saattaa liittyä esimerkiksi näkövammaan tai muuhun aistivammaan, hahmottamisen vaikeuksiin tai kehitysvammaan. Taksinkuljettajan erityiseen apuun sisältyy, että kuljettaja avustaa asiakkaan sisältä lähtöpaikasta autoon ja saattaa asiakkaan autosta sisälle perille kohteeseen.

Kuljettajan antama erityinen saattaja-apu merkitään asiakkaan päätökseen.

Avustaminen matkaketjussa on taksinkuljettajan antamaa erityistä apua, jos asiakas välttämättä tarvitsee apua siirtymisessä taksista seuraavaan liikennevälineeseen. Avustaminen matkaketjussa on tarkoitettu asiakkaille, joiden avun tarve liittyy liikkumis- tai muuhun toimintarajoitteeseen. Avustamista matkaketjussa voidaan myöntää 1-4 kertaa kuukaudessa. Kuljettajan on saatettava avustamiseen oikeutettu asiakas ajoneuvosta matkaketjun seuraavaan liikennevälineeseen perille omalle paikalleen tai terminaalin kohtaamispaikkaan matkatiedon mukaisesti.

Oikeus taksinkuljettajan antamaan avustamiseen matkaketjussa merkitään asiakkaan päätökseen.

12.2. Oikeus esteettömään ajoneuvoon

Asiakkaalle voidaan myöntää oikeus käyttää esteetöntä ajoneuvoa (ns. invataksioikeus) ja siihen sisältyvään avustamislisään, jos hän ei vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä kykene käyttämään tavallista taksia.

Asiakkaalle, jolle on myönnetty oikeus käyttää esteetöntä ajoneuvoa, myönnetään samalla oikeus avustamispalveluun. Asiakkaalla on yleensä käytössään liikkumisen apuväline, kuten pyörätuoli, jossa matkustaja istuu kuljetuksen aikana. Avustamispalveluun sisältyy, että kuljettaja avustaa asiakkaan sisältä lähtöpaikasta autoon ja saattaa asiakkaan autosta sisälle perille kohteeseen.

Asiakkaalle myönnetään avustamispalvelu kaksinkertaisena, jos asiakkaan avustaminen edellyttää porrasvetoa. Edellytyksenä on veto vähintään neljässä (4) portaassa.

Oikeus esteettömään ajoneuvoon ja siihen sisältyvä avustamislisä merkitään asiakkaan päätökseen.

12.3. Kuljetuspalvelumatkan tilaaminen

Hyvinvointialueella on käytössä kuljetuspalvelun ohjauskeskus, joka vastaa vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuksiin liittyvistä tilaus- ja neuvontapalveluista, matkojen välittämisestä, reitityksestä ja yhdistelystä sekä autoilijoiden neuvonnasta ja opastuksesta. Ohjauskeskuksen

tehtävänä on tilattujen kuljetusten toteuttaminen, asianmukaisen toteutumisen reaaliaikainen valvonta ja tarvittaessa uudelleenjärjestely.

Asiakkaan itse pitää kaikissa tilanteissa tilata kuljetuspalvelumatkat ohjauskeskuksen kautta. Kuljetuspalvelumatka tilataan ohjauskeskuksesta soittamalla, tekstiviestillä, sähköpostilla tai sovelluksella. Asiakas tai asiakkaan omainen/läheinen tilaa vakiotaksin.

Kuljetustilaukset ovat pääsääntöisesti ennakotilauksia, jotka on tehtävä viimeistään 60 minuuttia ennen matkan alkua.

Asiakas voi asettaa kuljetustilaukselle haku- tai perillä oloajan, mutta ei molempia. Ohjauskeskus noudattaa aikaa 15 minuutin tarkkuudella. Kuljetus voi olla perillä kohteessa enintään 15 min ennen aikaa.

Asiakas voi tilata säännöllisiä matkoja yhdellä kertaa ennakoon kuluvalle kalenterikuukaudelle sekä seuraavalle kuukaudelle.

Asiakkaalla on oikeus neljään (4) pikatilaukseen kuukaudessa. Ohjauskeskus välittää pikatilaukset heti ja kuljetus saapuu soveltuvan ajoneuvon löydyttyä.

Asiakkaan tulee peruuttaa tilaamansa kuljetus viimeistään 60 minuuttia ennen sovittua noutoaikaa. Peruutus tehdään ilmoittamalla siitä ohjauskeskukseen. Mikäli matka perutaan tämän jälkeen, asiakkaalta vähennetään yksi (1) kuljetusmatka. Omavastuuta ei kuitenkaan peritä. Mikäli asiakas jättää matkan kokonaan perumatta ilman perusteltua syytä, häneltä vähennetään yksi (1) kuljetusmatka sekä omavastuuosuus suunnitellun reitin mukaisesti. Mikäli matkoja jätetään toistuvasti perumatta ilman perusteltua syytä, voidaan asiakkaalta periä koko suunnitellun reitin kustannukset.

12.4. Kohtuullinen pysähdys tai poikkeama matkan aikana

Asiakkaalla on oikeus tehdä matkan aikana kohtuullinen pysähdys tai poikkeama asiointia varten. Pysähtyminen pidempiaikaista asiointia varten esimerkiksi apteekissa, kaupassa tai pankissa keskeyttää yhdensuuntaisen matkan, jolloin paluumatka on uusi kuljetuspalvelumatka.

Kohtuullinen pysähdys on noin viidentoista (15) minuutin mittainen välttämätön pysähdys reitin varrella. Kohtuullisena poikkeamana pidetään enintään noin 2000 metrin poikkeamaa suoralta reitiltä pysähdysten tekemistä varten. Yksilöllisestä perustellusta syystä poikkeama voi olla tätä pidempi. Pysähdys ja sen edellyttämä vähäinen reitiltä poikkeaminen voi olla esimerkiksi postin nouto postilaatikolta, pankkiautomaatilla asiointi tai kirjeen pudotus lähtevän postin laatikkoon.

Huoltajalla tai muulla sovitulla henkilöllä on oikeus pysähtyä lapsen jättämiseksi tai noutamiseksi päivähoitopaikasta. Pysähdys ja poikkeama lapsen päivähoitoon viemiseksi kirjataan asiakkaan palvelupäätökseen.

Pysähdyksestä on kerrottava etukäteen matkaa tilattaessa ja samalla asiakkaan on annettava pysähdyspaikan osoite.

Asiakkaan erityistarpeesta johtuvasta poikkeuksellisesta ja perustellusta syystä pysähdysaika voi olla viittätoista (15) minuuttia pidempi. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että asiakkaan liikkuminen tai asiointiin liittyvien toimien suorittaminen on toimintarajoitteesta tai siihen rinnastuvasta syystä johtuen poikkeuksellisen hidasta tai aikaa vievää. Oikeus pidempään pysähtymisaikaan kirjataan perusteluineen asiakkaan kuljetuspalvelupäätökseen.

12.5. Matkojen yhdistely

Matkojen yhdistely on aina ensisijaista. Useamman asiakkaan kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä toteutettavaksi samalla kulkuvälineellä. Asiakkaat voivat nousta kyytiin ja jäädä kyydistä reitin varrella.

Asiakkaiden erityistarpeet otetaan huomioon matkoja yhdisteltäessä. Ohjauskeskus yhdistelee useampia matkustajia samaan kyytiin mahdollisuuksien mukaan.

Yhdistely voidaan jättää tekemättä, jos siitä aiheutuu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa asiakkaalle.

Kohtuuttoman haitan arvioinnissa on otettava huomioon asiakkaan toimintakykyyn tai terveyteen vaikuttavat seikat sekä matkan tarkoitus. Henkilön toimintarajoitteesta johtuva avun tarve sekä esimerkiksi matkan aikana tarvittava toisen henkilön antama apu voivat myös olla este matkojen yhdistelylle.

Lisäksi matkan pitkä kesto voi joissakin tilanteissa aiheuttaa henkilölle kohtuutonta raskautta. Työssä käynti ja opiskelu edellyttävät täsmällisyyttä ja usein liikkumista ruuhka-aikoina, joten erityisesti näissä matkoissa matkustusaika ei saisi kohtuuttomasti pidentyä eikä yhdistelystä saisi aiheutua muuten kohtuutonta haittaa.

Yksilömatkoissa matkustusaika saa yhdistelyn takia kasvaa yhdensuuntaisella matkalla enintään noin 30 minuuttia.

Yksinmatkustusoikeus

Asiakkaalle voidaan myöntää erityisestä perustellusta syystä yksinmatkustusoikeus. Erityisenä syynä voi olla esimerkiksi haastava käyttäytyminen, vakava sosiaalinen pelkotila, avustaja- tai opaskoira tai erittäin paha allergia.

Oikeus matkustaa yksin ilman matkojen yhdistämistä merkitään asiakkaan päätökseen.

Vakiotaksioikeus

Asiakkaalle voidaan myöntää erityisestä perustellusta syystä oikeus vakiotaksiin. Erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi erityisiä kommunikaatio vaikeuksia ja haastavaa käyttäytymistä, avustaja- tai opaskoira tai erittäin paha allergia. Vakiotaksiin oikeutettu asiakas valitsee itse vakiotaksin palveluntuottajan. Palveluntuottaja valitaan hyvinvointialueen kilpailuttamien henkilökuljetuspalvelua tuottavien palveluntuottajien joukosta, ellei erityisestä syystä ole perusteltua käyttää muuta palveluntuottajaa. Mikäli valitaan palveluntuottaja, joka ei ole kilpailutettujen palveluntuottajien joukosta, tulee tästä tehdä erillinen hankintapäätös ja sopimus.

Yksin matkustavan lapsen kohdalla lähtökohtaisesti myönnetään oikeus vakiotaksiin.

Vakiotaksina ei voi toimia asiakkaan omainen tai läheinen.

Oikeus vakiotaksiin merkitään asiakkaan päätökseen. Vakiotaksi, jota asiakas pääsääntöisesti käyttää merkitään asiakastietoihin.

12.6. Asiakasmaksut

Silloin kun liikkumisen tuki järjestetään kuljetuspalveluna, voidaan kuljetuspalvelusta periä maksu asiakasmaksulain 7 f §:n perusteella.

Hyvinvointialue voi periä asiakkaalta enintään julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun. Maksu on oltava ensisijaisesti linja-autoliikenteen taksan mukainen.

Asiakkaan saattajana matkustava henkilö, tulkki ja muu lisämatkustaja, kuten perheenjäsen, on oikeutettu matkustamaan asiakkaan mukana maksutta. Asiakkaan alaikäiset lapset saavat matkustaa mukana maksutta.

Työmatkojen ja opiskelumatkojen asiakasmaksut määritellään kulloinkin olemassa olevan asiakasmaksuohjeen mukaisesti.

Liikkumisen tuen asiakasmaksu peritään asiakasmaksulain 2 a §:n mukaisesti antamalla asiakkaalle maksua koskevaa päätöstä vastaava lasku, johon on liitettävä oikaisuvaatimusohje.

Maksua ei voida periä silloin, jos tilattu kyyti ei saavukaan tai jos matka on peruuntunut asiakkaan saaman sairaskohtauksen tai muun yllättävän ennalta arvaamattoman syyn takia vuoksi.

13. Liikkumisen tuki myöntämällä tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan

Liikkumisen tuki voidaan järjestää myöntämällä asiakkaalle tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan. Tuki on määrärahasidonnainen ja hyvinvointialue voi myöntää auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tukea, jos asiakkaan liikkumisen tuen tarve on runsasta.

Auton tai muun kulkuneuvon hankintaan myönnettävän tuen määrästä sekä vakiomalliseen autoon tai muuhun kulkuneuvoon tehtävien välttämättömien muutostöiden korvaamisesta säädetään vammaispalvelulain taloudellista tukea koskevassa 32 §:ssä.

Jos liikkumisen tuen toteutustapana on taloudellinen tuki, asiakkaalla on oikeus lisäksi saada muuta liikkumisen tukea vähintään 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, ellei vammainen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja. Näiden matkojen osalta on määritettävä matkustusalue ja järjestämistapa, joka merkataan asiakkaan päätökseen.

Asiakkaalle tehdään päätös liikkumisen tuesta ja erilliset päätökset taloudellisen tuen myöntämisestä auton hankintaan ja mahdollisista tarvittavista muutostöistä.

13.1. Taloudellinen tuki auton hankintaan

Vammaispalvelulain 32 §:ssä säädetään taloudellisesta tuesta. Taloudellista tukea voidaan myöntää auton tai muun kulkuneuvon hankintaan.

Kyseessä on hyvinvointialueen määrärahasidonnainen tuki. Hyvinvointialue voi myöntää taloudellista tukea yleisen järjestämisvelvollisuutensa perusteella tarkoitukseen varattujen määrärahojen puitteissa. Määrärahasidonnaisten tukitoimien osalta hyvinvointialue voi päättää määrärahojen kohdentamisesta tietyt edellytykset täyttävälle vammaisille henkilöille, mikäli määrärahat eivät riitä korvauksen myöntämiseen kaikille hakijoille. Määrärahojen

kohdentamisen ja suuntaamisen tulee kuitenkin tapahtua yhdenvertaisin perustein ja tasapuolisesti.

Taloudellista tukea auton tai muun kulkuvälineen hankintaan voidaan myöntää silloin, kun vammaisen henkilön liikkumisen tarve on runsasta ja säännöllistä. Taloudellinen tuki auton hankintaan voi tulla esimerkiksi kyseeseen silloin, kun vammaisen henkilö tarvitsee autoa säännöllisesti työmatkoihin.

Edellytyksenä taloudellisen tuen myöntämiselle autoon on, että vammaisella henkilöllä on ajokortti ja hän itse ajaa autoa ja että autoa käytetään hänen liikkumisensa tarpeisiin.

Lapsiperheille voidaan myöntää taloudellista tukea auton hankintaan silloin, kun vammaisella lapsella paljon apuvälineitä.

Auton hankintatukea ei lähtökohtaisesti myönnetä silloin, kun vammaisella henkilöllä on etenevä sairaus ja on tiedossa, että vammaisen henkilön kyky ajaa autoa on tilapäistä.

Hyvinvointialue voi korvata puolet auton tai muun kulkuneuvona hankkimisesta aiheutuvista kustannuksista. Kustannuksina huomioidaan vammaiselle henkilölle auton hankinnasta aiheutuvat todelliset, välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset.

Arvioitaessa auton tai muun kulkuneuvon hankintaan myönnettävän taloudellisen tuen määrää lähtökohdaksi otetaan vammaisen henkilön välttämättä toimintarajoitteensa vuoksi tarvitsema automalli ja varustelutaso. Henkilö voi halutessaan hankkia paremmin varustellun auton, mutta auton hankinnan tuen määrässä otetaan huomioon vain toimintarajoitteesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset.

Auton hankinnan tukea on mahdollista saada uudelleen silloin, kun aiemman tuen avulla hankittu auto ei enää käyttöiän tai vammaisen henkilön muuttuneiden tarpeiden takia vastaa tarkoitustaan.

Vammaispalvelulain perusteella voidaan myöntää tukea käytetyn tai uuden auton hankintaan. Korvausta voi saada puolet autosta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Korvaussummaa arvioitaessa otetaan huomioon autoveronpalautus sekä vanhasta autosta saatava hyvitys sekä muu mahdollinen tuki autoon. Tukea auton hankintaan voi hakea, vaikka henkilö ei olisi saanut autoveronpalautusta.

13.2. Muutostyöt autoon tai vakiomalliseen välineeseen sekä tekniseen ratkaisuun

Hyvinvointialue korvaa kokonaan toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt, jotka tehdään autoon tai muuhun kulkuvälineeseen.

Hyvinvointialue korvaa kokonaan toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt. Korvattaviksi tulevat autoon tai muuhun kulkuvälineeseen tehtävät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt, jotka mahdollistavat auton tai kulkuvälineen käytön.

13.3. Päätös taloudellisesta tuesta

Silloin kun taloudellinen tuki on liikkumisen tuen järjestämistapa, tehdään samalla päätökset liikkumisen tuen ja auton tai muun kulkuneuvon hankintatuesta ja mahdollista muutostöistä.

Järjestämisessä pitää kuitenkin huomioida taloudellista tukea koskevan vammaispalvelulain 32 §:n säännökset, joiden mukaan taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vammainen henkilö on saanut auton tai muun välineen tai teknisen ratkaisun haltuunsa.

Jos vakiomalliseen autoon, muuhun välineeseen tai tekniseen ratkaisuun joudutaan tekemään muutostöitä, hakuaika alkaa siitä, kun vammainen henkilö on saanut muutostyön kohteen valmiina haltuunsa.

Määräajasta on kuitenkin poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy. Hyväksyttävä syy viivästymiselle voi esimerkiksi olla pitkäaikainen sairastuminen.

Jos hakemus jätetään myöhässä, asiakkaalle on tehtävä kielteinen ja valituskelpoinen päätös.